

Весна Смиљанић Рангелов*
(ЈП Службени гласник, Београд)

ЗНАЧАЈ САКУПЉАЊА И ПРОУЧАВАЊА ЗБИРКИ ЈЕЗИЧКИХ ИНОВАЦИЈА У ДЕТИЊЕМ ЈЕЗИКУ

Новоречје, 2023, бр. 9.

За успостављање теорије усвајања језика (онтолингвистика, language acquisition, child language) гране лингвистике развијене у последњој четвртини 20. кључну улогу имали су дневници говора деце, бележени и прикупљани током читавог 19. века. У првом делу рада даје се преглед радова насталих на основу дневника говора деце или „биографских скица“ на европским језицима. У другом делу овог рада се, због сродности језика па тиме и лингвистичких појава, представљају неки закључци и потврде научних ставова савремених, претежно словенских лингвиста (Гвоздев, Цејтлин, Ушакова, Јегорова, Харченко). Сви примери узимају се из личне збирке од око 1500 детињих језичких иновација / околионализма конструисаних од стране 669 деце узраста 1–15, а која је прикупљана тринаест година.

Кључне речи: детињи језик/говор, језичка иновација, околионализам, дневник говора, биографске скице, вертикални/хоризонтални приступ.

Историја проучавања детињег језика¹ сеже у 18. век, а започела је прикупљањем тзв. дневника говора деце или „биографских скица“. Немач-

* vsmiljanicrangelov@gmail.com

1 У овом раду користи се термин *детињи језик* упркос у литератури заступљенијем *дечији језик*. Иако у речницима и приручницима не постоји прецизно одређена разлика између значења придева *детињи* и *дечији*, из граматике је познато да се суфикс *-ији* примарно користи за извођење придева са значењем припадности врсти, а суфиксом *-ињи* се пре свега означавају особине (Станојичић и Поповић, Граматика српскога језика, Завод за уџбенике и наставна средства Београд, Завод за издавање уџбеника Нови Сад, 1992, стр. 145). У Речнику САНУ уз одредницу *детињи* осим „који се односи на дете, који припада детету“ што се налази и уз одредницу *дечији* – стоји и објашњење „својствен детету“. Из примера који се наводе проистиче закључак да се *дечији* може односити и на оно што је са становишта одраслог намењено деци (*дечији вртић*, *дечија соба*) док је *детиње* оно што је само по себи својствено детету ван воље одраслог (*детињи плач*, *детињи осећаји*, *детиња радост*). У савременом језику суфикс *-ињи* је мање продуктиван и придев *дечији* је далеко заступљенији што би такође могао

ки научник Д. Тидеман, оснивач дечје психологије у Немачкој, у години рођења Вука Стефановића Караџића објавио је „запажања о развоју душевних способности детета“ до којих је дошао између осталог на основу дневника говора свога сина чији је развој пратио током прве три године живота (Tiedemann 1787). Његов рад остаће усамљен читаво столеће будући да је пажња научника тога времена била усредсређена на проучавање дечјег организма и болести.

Крајем 19. века језичке збирке говора деце штампане су на разним језицима. Сачињавали су их биографи развоја детета, психолози, језиколози, најчешће прикупљајући грађу пратећи развој говора своје деце и на основу њих писали научне радове из области развојне психологије. У британском научном часопису *Мајнд* (Mind) објављен је рад француског филозофа позитивиста, психолога и публицисте И. Тејна „Запажања о усвајању језика детета“ (Taine 1786) о развоју говора настао на основу грађе коју је прикупљао од рођења до навршене две године своје ћерке, као и Ч. Дарвина о збирци речи свог сина коју је прикупљао у циљу проучавања, у складу са својом теоријом, могућих заједничких особина људског говора и „језика“ животиња (Darwin 1877).

Метод прикупљања и анализе детињих речи спроводили су у Европи и В. Прејер, чија се збирка *The mind of the child* настала као дневник говора његовога сина сматра најопширнијом у 19. веку (Preyer 1882), и Стенли Хол у САД (Hall, 1891). У часопису *Pedagogical Seminary* који је он основао, почетком 20. века публиковани су и други радови настали на основу биографских скица: Bateman (1916), Brandenburg (1915), Chamberlain and Chamberlain (1904, 1905), Pelsma (1910), Nice (1917, 1920).

Прво класично истраживање детињег говора, у којем је први пут дата периодизација усвајања матерњег језика представља дело Кларе и Вилијама Штерна *Die kindersprache* (1907) (Мосина 2003: 161).

У руској науци први радови у области истраживања детињег језика штампани су такође крајем 19. века и базирани су на „биографским скицама“, дневничким забелешкама и запажањима родитеља током усвајања језика своје деце. У чланку А. Александрова (1883) приказани су закључци проучавања развоја говора у раном узрасту, до три године, а у истоименом чланку В. Благовешченског (1886) до седам година. Велику пажњу изазвао је рад И. А. Сикорског (1890). Уследили су радови „Основы новой педагогики“ В. П. Вахтерова (1913), „Мой ребенок“ А. Ф. Левоневског (1914) такође писани на основу „биографских скица“.

бити мотив аутора овог текста да се његова употреба актуализује у изразу детињи говор, детињи језик. Још један разлог је и то што се из придева детињи може извести термин *детињизам*.

Велики допринос у проучавању детињег говора у раној етапи усвајања језика несумњиво припада Ж. Пијажеу, који је развио учење о егоцентричном говору детета. Његов рад је с друге стране у знатној мери потпомогнут достигнућима руских научника, пре свега културно-историјском теоријом Л. С. Виготског, који је супротно Пијажеу доказао да тзв. егоцентрични детеов говор има важну комуникативну и интелектуалну улогу, као и радовима А. Р. Лурије, А. Н. Гвоздева.

Експерименти и радови А. Н. Гвоздева, који је посветио велику пажњу проучавању дететове лингвокреативности, на основу дневника говора свога сина који је прилежно водио сваки дан током седам година 1920-их, и који је амерички научник Ден Слобин сматрао најдетаљнијом студијом развоја говора,² коначно су поставили темеље за развој у оквиру совјетске лингвистичке школе засебне дисциплине за проучавање говора деце и послужили као подстрек за даље проучавање међу западним научницима.

Амерички лингвиста Д. Ингрем издваја три периода у историји истраживања детињег језика. Први је период биографских скица (1876–1926). Предност оваквог начина проучавања говора деце и његове улоге у формирању мишљења састојала се у обимности грађе, конкретних лингвистичких чињеница појединачног детета. Међутим у њима није било теоретских закључака нити су посматране кроз теоретске приступе, и није се поклањало довољно пажње основним принципима формирања језичког система код детета (Мосина, 2003: 161).

Почетак друге фазе, према Ингрему, у непосредној је вези с објављивањем истраживања М. Смит (Smith 1926). Њиме је било обухваћено 124 деце узраста 2–5 година, а прикупљена грађа проучавана је са аспекта развоја вокабулара, дужине исказа, проучавања језичких чињеница више деце а не континуирано праћење развоја говора и усвајања језика једног детета као што је то дотле било. Услед тенденција бихевиоризма велика пажња се посвећује улози детета у усвајању језика, његовог понашања и утицаја средине. Слична истраживања објавио је Макарти (McCarthy 1926), чијем раду су уследила нова истраживања: о говору близанаца (Day, 1932; Davis, 1937), надарене деце (Fisher, 1934), припадника разних социјалних група (Young, 1941; Templin, 1957). Четворотомна студија о усвајању енглеског

² Ден Слобин је на конференцији на Харварду прочитао свој рад „Soviet investigations of child language acquisition“ заснован на радовима Гвоздева, односно на дневнику говора његовог сина Жење који је Гвоздев водио прилежно и свакодневно седам година, а о коме је сам Слобин забележио да је то „probably the most careful and intensive of such studies ever published anywhere...“ (Slobin 1966: 129–148, 134). Гвоздевљев рад је на Западу изазвао велико интересовање за питања детињег говора, док у СССР-у није добио шири значај а објављен је 1982. год.

и немачког језика В. Леополда настала је на основу дневничког бележења говора његове ћерке (Leopold 1939–1949).

Половином 20. века са развојем технике мењају се и начини прикупљања збирки па тако у САД три групе научника проучавају различите аспекте детињег говора на основу грађе коју прикупљају помоћу магнетофона (М. Брејн, С. Ервин, Р. Браун и Л. Блум). Циљ је био да се да одговор на питање да ли постоји граматика у раној фази говора као и да се прати развој вокабулара, а тиме и когнитивни развој детета.

Трећа фаза према Ингрему започиње 1957. када је публикован рад Н. Чомског „Синтаксичке структуре“ (Chomsky 1957). Тим радом научници су подстакнути да поред фонетског и морфолошког аспекта, више пажње посвете проучавању синтаксе у процесу усвајања језика. Трећу фазу карактерише нови приступ који обједињује претходна два. Развој говора се прати код више деце истовремено, али се она не прате непрекидно него се у одређеним интервалима посећују и утврђују се промене настале у говору и добијају конкретни подаци о њима.

Радови настали на основу збирки лингвистичких чињеница из говора деце поставили су темеље онтолингвистике и у другим европским језицима. У финском су то радови Итконена (Itkonen 1977) и Тојванена (Toivainen 1980), у мађарском (Kenyeres 1926, MacWhinney 1976), естонском (Mägiste 1924, Saareste 1936).

Већ из овог најужег прегледа недвосмислено је јасан велик значај оваквих збирки будући да је прикупљена грађа послужила као основ за успостављање и развој различитих научних дисциплина – психологије детета, развојне психологије, теорије усвајања језика или савременије онтолингвистике³.

Са савременом технологијом и могућностима за прављење база података и њихову даљу обраду развија се корпусна лингвистика. Сакупљање језичких иновација у говору деце постаје олакшано а његов значај још већи. Поред традиционалних збирки речи појављују се онлајн издања, самим тим широко доступна као грађа за даље истраживање различитих дисциплина: теорије језика, примењене лингвистике, лексикографије, психологије, педагогије, лингвокултурологије итд.

Пример за то представљају два издања на руском језику: *Речник детињих творбених иновација* први пут штампан у Минхену (Цейтлин 2001), и *Нови речник савременог детињег језика* (Харченко 2003), допуњено и прерађено издање *Речник детињег говора* (Харченко 1994).

³ У свом чланку „Онтолингвистика как учебная дисциплина“ // *Русский язык в школе*. 2008. № 6. 45–49, С. Цейтлин први пут предлаже термин *онтолингвистика* уместо дотле заступљеног *изучение детской речи* (проучавање дечјег говора).

Због сродности језика а тиме и лингвистичких појава, надаље ћемо у овом раду представити неке закључке и потврде научних ставова савремених, претежно словенских лингвиста (Цејтлин, Харченко, Ушакова, Земска, Јегорова) а на основу личне збирке од око 1500 детињих језичких иновација прикупљених током 13 година и конструисаних од стране 669 деце узраста 1–15 година.

Проучавање детињег језика као засебна дисциплина у оквиру совјетске лингвистике почиње се успостављати 1920-их. За то су заслужни Бодуен де Куртене и Шчерба, који су позивали научну заједницу да обрати пажњу на језичке чињенице детињег говора, верујући да се њиховим проучавањем може доћи до значајних закључака о стању националног језика и дијалеката. Претеча структурализма, Де Куртене је заступао мишљење да је учење матерњег језика стваралачка делатност а да није реч о подражавању односно имитацији, како су то сматрали следбеници у то време заступљене теорије имитације у усвајању језика. Он је не само инсистирао на неопходности проучавања разноврсних чињеница детињег говора, већ их је и сам годинама прикупљао, записујући језичке иновације своје деце уз мноштво лингвистичких коментара. Главни закључак његових проучавања гласи да се анализом *грешака* (које би се у савременој лингвистици назвале језичким иновацијама) у детињем говору могу предвидети промене у нормативном, књижевном језику и у дијалектима. Његов рад и приступ проучавању говора деце следе и други припадници казанске школе: Н. В. Крушевски, В. А. Богородицки, а затим и петроградске: Л. В. Шчерба, те Л. С. Виготски, А. Н. Гвоздев, А. Р. Лурија, Р. О. Јакобсон, Н. А. Рибников, у новије време О. А. Габинска, Т. Н. Ушакова, С. Цејтлин.

Настављач рада петроградске школе Л. В. Шчерба приступио је детињим одступањима од граматичких правила као специфичној категорији *одричне језичке грађе*. Овај термин, који је увео Шчерба у свом делу *Языковая система и речевая деятельность*, означава обавезан, неизоставан део језичке грађе који се карактерише као неправилан, погрешан, најчешће носи обележје „тако се не каже“. Он је, међутим, сматрао да је „улога ове грађе огромна и још увек није у потпуности оцењена у лингвистици“ (Шчерба 1974: 33) и да најважнији део те грађе чине неправилности, грешке које се обавезно појављују код деце у процесу усвајања матерњег језика. Те грешке доводе до стварања неологизама. Шчербино интересовање за детињи говор у целини и конкретно за неологизме, било је условљено укупном усмереношћу његове лингвистичке концепције на анализу *живог говора*, живих, а не „мртвих“ језичких појава, на разматрање стваралачког аспекта језичке делатности, на појаве које се одвијају у детињем мозгу приликом стварања и усвајања речи. Заступајући схватање граматике као

„збирке правила говорног понашања“ (Исто) он је, као и Де Куртене, сматрао да је могуће на основу одступања од норме у детињем говору одредити смер промене језичког система у будућности.

Језичка иновација јесте самостално конструисана реч или облик речи који не постоји у стандардном, нормативном језику а настаје у различитим фазама усвајања матерњег језика. Будући да је детиња лигвокреативност стваралачки чин, иновације припадају околиној лексички (оказинализми), премда се неки аутори, попут Шчербе пре одлучују за термин неологизам. У овом раду термин неологизам се разумева у најширем смислу као било која иновација у језику, било лексичка, било синтаксичка, било да припада узуалној или околиној лексички.

У говору деце настају различите врсте језичких иновација: у погледу творбе речи, грађења облика, лексичко-семантичке, синтаксичке, фонетске. У науци о језику општеприхваћен је став да је главни механизам за њихово настајање језичка аналогија. Приликом разматрања питања о томе да ли се речи и њихови регуларни и нерегуларни облици (језичке иновације, околинолизми, неологизми) конструишу или у готовом облику копирају из менталног лексикона, тог „речника матерњег језика који се чува у нашим главама (Сљосарь 2003: 4), велику улогу имају радови западних научника у којима се истражују и објашњавају хипергенерализације (*overgeneralizations*) распрострањене у говору деце чији је матерњи језик енглески⁴. И у радовима руских научника хипергенерализација се најчешће објашњава као прекомерно придржавање правила („и тамо где не треба“), односно појава „када деца интуитивно уочавају законитости језичког система и користе их доследније него што је то уобичајено у усвојеној норми језичке праксе одраслих“ (Лепская 1997: 98).

Детиње језичке иновације Гвоздев именује као *творевине по аналогији* или *околинолизме*. Сама чињеница да се неизоставно појављују у говору деце, сведочи о усвајању неке граматичке категорије. Сагласан је са закључком К. Чуковског да настају када у свом речнику дете не проналази реч за означавање неке појаве. Међутим, „језик детета обилује примерима када се, уместо јединица које постоје у језику, појављују самосталне творевине од 'живих' морфема“ (Гвоздев 1961: 16). Деца стварају нове речи природно, у великој мери несвесно. Гвоздев је вршио истраживања такође

⁴ Полемика која је започела у вези са грађењем прошлог времена од неправилних глагола у енглеском језику добила је назив Дебата о прошлом времену (*The past-tens debate*), води се између конекциониста (Rumelhart, McClelland, Plunkett, Marchman, Daugherty, Seidenberg, Marchman и др.) који настоје да оповргну постојање било каквих урођених механизма за усвајање језика и акценат стављају на процес учења, и симболиста (Pinker, Prince, Marcus, Prasada) који своје ставове формирају на основама учења Чомског о универзалној граматички и урођеним механизмима за усвајање језика.

на основу обимне емпиријске грађе прикупљене током одрастања сина. Међутим, тај приступ и у другој половини 20. века ипак није добио шири значај као на Западу, па је тако и рад Корнеја Чуковског сматран превасходно књижевним иако су у књизи *От двух до пяти* (Чуковский 1964) постављена главна теоретска питања и дати одговори о детињим okazjiонализима. Поред осталог аутор износи закључак о настајању дечјих „новотворина“ по објективним и строгим законитостима, на принципу уопштавања и принципу контраста. Према речима Сенке Савић (Чуковски 1986, Предговор), те његове идеје појавиле су се много пре него што су објављени радови америчких психоллингвиста у којима су заступљени слични ставови, али су остале без правог научног одјека у интелектуалним расправама о стваралаштву у говору деце у светској литератури. Иако штампана раније, његова дела нису била доступна на енглеском језику. Међутим, уочава се преклапање идеја са истраживачима попут Еве Кларк, која истиче иста два принципа – *принцип аналогije* (уопштавања) и *принцип контраста* у детињем језичком стваралаштву (Clark 1993).

Сматрајући да је „дечје изражавање понекад тачније од нашега“ и називајући исправним детиње *новотворевине*, Чуковски је имао у виду њихову усаглашеност са дубоким језичким нивоом – језичким системом, упркос томе што противрече норми, тј. уобичајеној употреби. Стога се може рећи да је на говор деце, несвесно, примењивао и вертикални и хоризонтални приступ који је касније у онтолингвистику увела Стела Цејтлин.

Оснивач прве Катедре за онтолингвистику у Русији на РГПУ⁵ Стела Цејтлин у свом раду (Цејтлин 2000) разликује *вертикални* и *хоризонтални* приступ у проучавању детињег језика. Вертикални подразумева посматрање језика деце са становишта одраслог и у том случају „привремени језички системи“ детета упоређују се са језичком нормом одраслих и утврђују се одступања од норме па се може говорити о грешкама и неправилностима. Одступања од норме доводе до стварања okazjiонализама у различитим областима: **творбе речи** (зградоначелник – председник кућног савета, поправник – мајстор, тришње – три трешње спојене петељком), **грађења облика** (донесела – донела, испецела – испекла, коњови – коњи, рогов – рог), **семантике** (тестити – месити тесто, шишарка–фризерка, правник–мајстор, будак – човек или предмет који буди, уметник – онај ко све уме), **синтаксе**. Цејтлин наглашава да је уочавање језичке иновације могуће само приликом вертикалног приступа и погледа на детињи језик. Неслагање са нормом најчешће се састоји у томе што у језичком систему одраслих постоји језичка јединица образована по другом моделу. Овај приступ, који је заступљенији у науци првенствено има улогу да се проу-

⁵ Руски државни педагошки универзитет И. А. Херцен.

чавањем детињег говора дође до нових закључака о нормираном, језику одраслих. „Међутим, то што смо ми у њему настојали да пронађемо, ни смо тражили зарад спознавања детињег говора као таквог, већ да бисмо нешто научили о нашем одраслом нормативном језику, узимајући чињенице детињег језика као својеврсни инструмент који нам је сама природа дала као огледало у којем се одражава наш нормативни језик.“⁶

Хоризонтални приступ, у којем се привремени системи детињег језика не упоређују са нормативним језиком (одраслих) далеко је сложенији. Сложеност се огледа у томе што је лингвиста дужан да се у свакој фази проучавања ослони на когнитивни систем детета што је тежак задатак за лингвисту стасалог на традиционалним лингвистичким идејама. У овом случају, говор деце се посматра као репрезентација посебног детињег језичког система, који је аутономан, одражава ниво достигнутог когнитивног развоја детета и задовољава његове комуникативне потребе. Искључене су грешке, омашке и неправилности било које врсте, јер је искључена опозиција правилно–неправилно.

Детиње иновације се могу поделити у неколико категорија у зависности од модела по којем су настале и тога чиме су мотивисане. Прва, по Цејтлин, варијанта јесте одступање од нормативног језика, односно када у систему језика одраслих постоји одређена језичка јединица, али дете, уместо ње, конструише од познате језичке грађе језичку јединицу на другачији начин (заборављаност–заборавност, бац–хитац, наступак–наступ, кравац–во, пецлум–жарач, плазик–језик, сечилица–нож, синица–ћерка, уземљење–сахрана, самоглед–лупа, грма–гром, равњак–ваљак, пушњак–димњак, ваљача–оклагија, превез–трака, црвендаш–звездаш, броксутра–накосутра, зачепушач–чеп, вирак–нишан), или примери граматичких облика (испечети–испећи, донесела–донела, сиђела–сишла, једела–јела).

То се дешава зато што дете најпре овладава општим језичким законитостима, затим појединачним правилима која представљају конкретизацију општих и тек на крају изузецима. Отуда је *плакач* онај који плаче, *једач* онај који воли да једе будући да је *скакач* онај који скаче. Прекомерно придржавање правила односно хипергенерализација или хиперрегуларизација потврђује да се уопштавање врши у смеру од мање регуларног ка више регуларном (Цејтлин 2009).

Другу категорију чине иновације настале зарад попуњавања апсолутних лагуна – у случајевима када у тзв. језику одраслих односно у стандардном језику не постоји реч за одређену појаву или предмет (жедак, жедналица – онај који је жедан, оговорник – онај о коме се говори, прскопад – слабији водопад, грнљија – змајево легло, кропуљица – цвет ораха,

⁶ Цејтлин <http://window.edu.ru/catalog/pdf2txt/501/38501/16299>, приступљено: 7. 4. 2022.

ватрон – шпорет на дрва, бљуцкобиће – беба која често бљуцка, буцкарке – дебеле доколенице које се носе зими, на скијању и сл., брдац – пут преко брда, закасник – онај ко стално касни, пребац – УСБ меморија, пуњ – надев за пуњену паприку, србијач – навијач репрезентације Србије, мазомоља – склоност ка претераном мажењу). Постојање лагуна је „програмирано језичким системом“, сматра Цејтлин и подсећа да су „лингвисти одавно уочили да се реализује само мањи део онога што се потенцијално садржи у језичком систему“ (Цејтлин 2009: 182). Разлика између потенцијалног и реализованог садржаја је толика да би се могло рећи да речи које би могле да постоје у једном језичком систему има далеко више него узуалних речи. Дете с лакоћом попуњава те празнине. Отуда су многи лингвисти (Шахнарович, Шчерба, Де Куртене) сматрали да проучавањем детињих околионализама и уопште детињег језичког система, можемо предвидети језичке појаве у стандардном језику.

Анализом личне збирке детињих околионализама, С. Цејтлин као посебну појаву уочава тенденцију додавања или одузимања суфикса -а, који дете разумева као искључиво обележје женског рода па у зависности од тога да ли жели да именује биће/предмет/појаву мушког или женског рода, оно га додаје или одузима стварајући морфолошке околионализме. Ова појава потврђује се и у српском језику: пас–паса, куварац–куварица, газдар–газларица, продавачац–продавачица, сељанак–сељанка, принцезић–принцеза, слуготел–слуга, кокац–кока, кравац–крава, незналац–незналица, вредник–вредница, паметнац–паметница, бубуљак–бубуљица, бубамар–бубамара, ватрогасац–ватрогасица, писац–писткиња, пишчкиња.

Примећујемо да дете не само да одузима суфикс -а већ га замењује суфиксима за мушки род и то чини по граматичким законитостима. Оно дакле не каже кувариц, газдариц, продавачиц и сл., већ по граматичкој законитости грађења речи додаје суфикс -ац на творбену основу кувар-, продав-, односно нулти наставак на газдар- и сл. Овим се потврђује Шчербино уверење када пише „Све тешкоће испоставиће се значајно лакшима ако до краја признамо чињеницу да деца владају свим граматичким категоријама свог матерњег језика и да је наш задатак само да пробудимо код њих лингвистички инстинкт“ (Шчерба 1974: 99). Упоредо с термином „лингвистички инстинкт“ он користи и термине језичко осећање, језичка интуиција, подсвесна граматика.

У својој студији (Цејтлин 2009) износи закључке о томе да „деца у првом реду усвајају граматичка значења оних језичких јединица које иконично одражавају ванлингвистичку семантику, односно значење. Случајеве одступања од иконичности деца доследно исправљају.“ То је манифе-

стација појаве која се у западној литератури назива U-shaped development⁷. Објашњава се као заокрет од правилног ка неправилном, са становишта језика одраслих односно код вертикалног погледа на детињи језик да би после неког времена поново уследио заокрет ка правилном. Овај први заокрет врши се на почетку периода продуктивне морфологије када је дете овладао способношћу да самостално гради речи и облике односно да ствара и користи околионализме. Дете самостално конструише сопствени језички систем, с тим што облици који не одступају од норме остају (са становишта вертикалног погледа) непримећени јер не представљају језичке иновације. У погледу граматичких облика иновација се најчешће појављује као последица дететове примене стандардног правила на облике који су грађени по другом моделу. То се превасходно односи на облике који нису учвршћени у дететовом лексикону. Последица тога јесте прекомерно придржавање правила односно хипергенерализација или хиперрегуларизација. То је и разлог за распрострањеност истих околионализама код више деце говорника, у више индивидуалних говорних чинова (изгуба – пораз; изгубник – онај ко је изгубио; шишар – фризер; шишарка – фризерка...). Тенденцију да различита деца настоје да именују исте појаве, илустроваћемо примерима за именовање дана: бакосутра, јоксутра, окосутра, четвордан – дан после накосутра односно четврти дан од данас, петоркосутра – за пет дана, трикосутра – за три дана. Узраст деце којој припадају ове иновације је 6, 7 и 8 година.

А. В. Јегорова (Јегорова 2017) разликује морфемски (морфемный) и неморфемски (безморфемный) или семантички начин творбе језичких иновација (детињизама). Први подразумева префиксацију, суфиксацију и конфиксацију и без обзира што је реч о одступању од норме „логика коју користи дете приликом творбе и коришћења појединачних лексема, беспрекорна је на плану граматике“. Граматичка јединица коју дете перципира мора се ускладити са јединицама истог типа које су већ доступне у „граматикону“.

Најфреквентнији суфикси помоћу којих дете изводи морфолошке околионализме, на основу наших примера су:

-АЧ (у значењу вршиоца радње, носиоца занимања): бранач – голман, водач – онај који води, гасач – који гаси, глупач – глупан, додач – додатак, зналач – свезналица, јакач – снагатор, једач – који стално једе, кадач – кадионица, кречач – молер, палач – који пали светло, плакач – који стално плаче, прављач – који нешто прави, радач – радник, тушач – који воли да се тушира, ухапсивач – полицајац, хладач – који хлади јело, хладијач – клима уређај, шрафач – онај који шрафи.

⁷ Овај феномен први су у својим радовима описали Brown R. (1973); Cazden (1968); Ervin (1964); Kuczaj (1977); Slobin (1971).

-ОСТ/ЕСТ (суфикс за грађење апстрактних именица): деболућност – особина Дебелог брда; леденост–залеђеност; бебост – (афирмативно) скуп особина бебе; гладост – осећај глади; заборављаност–заборавност; заједничкост – заједничка особина; јачиност–снага; пропасност – опасност од провалије; садевост–чудовиште; слогност–слога; тврдност–тврдоћа; хвалност–хвалисавост; мртвост – беживото стање; волест–вољење.

Земска заступа функционални приступ стварању околионализма и закључује да детиње језичке иновације настале деривацијом, као и друге изведенице које припадају узуалној лексици, врше номинативну функцију „јер свака реч именује“. Обиле примера неологизма добијених извођењем потврђују став да дете уме да комбинује просту реч и творбене афиксе тј. и несвесно има представу о томе да реч може бити изведена (Земская 1993, 8–9).

Јегорова издваја пет функција извођења нове речи од стране детета:

1) номинативна функција у правом смислу: реч се изводи да именује неку реалију, најчешће нову (апсолутна лагуна), или да преименује стару (реч постоји у језику одраслих) – предмет, радњу, појаву (пушњак–димњак, равњак–ваљак, плазик–језик, прскопад–слабији водопад, самоглед–лупа, ватрон – шпорет на дрва, грма–гром, грнљија – змајево легло);

2) конструктивна функција: упрошћава се синтаксички план (на пример, формирање глаголских именица са значењем апстрактне радње: бољење, радење, рађење);

3) компресивна функција: скраћивање, грађење скраћених номинација (соколед – ледени сок, зградоначелник – председник кућног савета, пицар/пицач/пицов – доставач пице, изауш – коса која иде иза ушију, удободити се – удобно се наместити у нечијем крилу, подвојити се – сести некоме у крило и тако направити места за другог, посмрдети – помирисати оно што смрди, колицати – возити се у колицима, преколенице – чарапе преко колена, мамати – држати дете у наручју и забављати га и сл.);

4) експресивна функција: околионализам настаје да би дете изразило свој субјективни став о ономе што именује или према саговорнику, да би изразило свој поглед на свет (нпр. мајканић, мамије, мамуц – мајка, бабуц–баба, дедуц–деда, татуц, татије, татуљко – тата, тегурдина – велики тег).

5) стилска функција.

У комуникативном чину неки околионализми могу обављати истовремено више функција.

Значајну пажњу у својим радовима детињим околионализмима посветила је Т. Н. Ушакова. У њеној концепцији онтогенезе говора истиче се значај психофизиолошких унутрашњих механизма који, поред осталог, доводе и до појаве околионализама који, сматра она, служе као „прозори

кроз које просијава унутрашњи механизам који управља говором детета“ (Ушакова 1979: 52). Анализа таквих оригиналних речи даје могућност да се окарактерише широк круг когнитивно-лингвистичких структура у психи детета.

Ушакова примећује да у когнитивној сфери детета које се нормално развија, функционишу процеси спонтане обраде вербалне грађе који би остали непримећени уколико их не би уочили одрасли владоци стандардног језика (вертикални приступ). Она сматра да су „такве операције и процеси нека врста психофизиолошких универзалија које се налазе у основи усвајања и употребе језика“ (Ушакова 2011: 63). Ти процеси подразумевају аналитички и синтетички поступак. У оквиру грађе која представља плод дечјег стваралаштва на пољу језика, истраживач најпре уочава аналитичке процесе инпута које дете добија од одраслих а потом синтезу усвојених елемената, у складу са индивидуалним језичким системом. Као резултат узастопног деловања ових процеса, настају детињи оказиионализми (Ушакова 2005, 64–71).

У погледу улоге језичког инпута истаћи ћемо наш закључак да постоји тенденција извођења глаголских облика од облика императива, што потврђује значај језичког инпута будући да се деци одрасли често обраћају користећи 2. лице заповедног начина па је императив фреквентан део инпута. Тако имамо обуцала сам се према: обуци се, сиђела сам према сиђи, дођила сам према дођи, донесила сам према: донеси, заобиђио сам према: заобиђи.

Поред мишљења да се на основу оказиионализама (неологизама) у детињем говору могу донети закључци о будућем развоју књижевног језика и дијалеката (Де Куртене), или да се може установити морфолошки корпус језика (Гвоздев), у својим новијим истраживањима В. К. Харченко износи став да они сведоче о историјском развоју језика. Она је утврдила значајан број подударана између детињих оказиионализама у савременом језику и лексема староруског језика. Многи од њих заправо указују на лагуне у савременом језику. Она сматра да најзаступљеније неправилности у детињем говору дају могућност за стварање „резервне банке значења и облика“ (Харченко и др. 1989: 141). Харченко у свом раду пише: „Као и у области творбе речи, и у области семантике, типична одступања детињег говора од норме у многим случајевима одражавају реална значења и употребе које су некада постојале“ (Исто). Неке погрешне речи и облици у говору деце представљају норму у прошлости језика. Међу нашим примерима налазе се: упазити–спазити, дањом–дању, дружан–дружељубив, тешкост–тешкоћа, вини–криви, који су у прошлости били узуалне лексеме, а данас су ближе лексичкој периферији.

Значај прикупљања збирки језичких иновација деце садржи се и у томе што би се могле вршити компаративне анализе детињих иновација у различитим генерацијама, затим детињих иновација наспрам ауторских okazaлизма или неологизма језичких пуриста, као што је то учинила чешка лингвисткиња Руменова Рачева. На основу сакупљене грађе, можемо вршити поређење okazaлизма Лазе Костића: сагласица, узгредица, објасница, непоправљеница, тугованка, домишљанка, умованка, неразнанка, плетисанка, сећаница или Змајевог појанка наспрам: *штампанка* – бојанка одштампана са интернета; *ветраница* – црвенило коже настало од ветра по дететовом схватању; *речорчица* – свешчица у коју се уписују нове речи; *вијалица* – светлосно-звучни сигнал ватрогасног камиона; *пијалица* – напитака; *лошица* – супротно од добрица; *маленица* – мала девојчица; *последњица* – последња прженица последње парче, последњи залог; *мокрица* – мала бара; *поломилица* – особа која ломи; *пословачица* – пословна жена.

Руменова закључује да „без обзира на њихову савршеност, природност и елегантност, на то што се срећу толико често, ниједна детиња реч није проникла у језик одраслих и није остала у њему.“ Анализом детињих okazaлизма и okazaлизма писаца (он користи термин okazaлизам), Гвоздев пак закључује да са становишта лингвистике први имају далеко већу вредност јер „дете открива стихију језика без било каквог изокретања (намерног одступања)“ (Гвоздев 1961: 24).

Наша збирка детињих речи потврђује пак да детиње иновације у малом проценту могу остати дуже време у породичној употреби: шишарка–фризерка, тестити – месити тесто, придвојити – спојити два дела, шестака – субота. Навешћемо и две језичке иновације које се пуну деценију налазе у нешто широј, вршњачкој употреби: хола – школски хол (специфично за генерације ученика једне конкретне школе), кожна/кожава боја/бојица – боја коже.

Без обзира на велику заступљеност, усаглашеност са језичким системом и правилима, повећано интересовање за детињи језик, okazaлизми које деца стварају током усвајања матерњег језика остају на периферији лексичког фонда, што може бити предмет даљих проучавања.

ЗАКЉУЧАК

Збирке детињих језичких иновација које су током 19. века прикупљене од стране првих проучавалаца психологије детета, понудиле су грађу за проучавање и поставиле темеље успостављању развојне психолингвистике, гране лингвистике која проучава развој језичке способности и која је као засебна дисциплина успостављена у другој половини 20. века. Радови настали на основу дневника говора односно биографских скица у 19. веку

публиковани су на разним језицима (Taine 1876, Darwin 1877, Preyer 1882, Александров 1882, Благовещенский 1886, Сикорский 1889, Hall 1891).

Значај проучавања језичких иновација у детињем говору садржи се у томе што „детињи језик представља најзгоднији извор за откривање законитости дететовог интелектуалног равоја, даје разноврсне и прецизне податке о карактеру његовог мишљења“ (Мосина 2003: 160). Са друге стране истраживања збирки језичких чињеница детињег говора потврђују да током усвајања матерњег језика деца конструишу привремене индивидуалне језичке системе и да лингвистичке чињенице тих система омогућавају лингвистима проучавање структуре језика што није увек могуће проучавањем стандардног, нормативног језика одраслих. Детиње језичке иновације надаље представљају „резервне банке значења и облика“ (Харченко), показују да се у језичком систему реализује само мањи део онога што се потенцијално садржи, а тај језички потенцијал садржи се у детињим иновацијама које би, будући кратко у употреби, без бележења биле засигурно изгубљене. Свака језичка иновација у детињем језику јединствена је по структури и семантици, има одређени значај у продубљивању знања о нормативном језику у погледу историје језика, тенденција и потенцијала за даљи развој језика, а такође је занимљив и разноврстан материјал за даље проучавање, „будући да дете своју творбу речи заснива ван утврђених правила за грађење речи, већ на основу интуитивно уочених образаца творбе речи“ (Бондаренко 2011). „Све језичке иновације (изузев образованих од измишљених елемената или од речи другог језика) – чине потенцијалне компоненте савременог руског језика“ (Смирнова 2021: 1501).

У детињем језичком систему одражава се поступност усвајања језика. Збирка језичких чињеница деце омогућава истраживање односа општег и појединачног у језику – језичке иновације се могу понављати код деце која нису у међусобном контакту.

Анализом збирке детињих речи и израза од око 1500 језичких иновација, потврђени су следећи закључци савремених превасходно словенских (због сродности језика) проучавалаца детињег говора:

- У простору дечје лингвокреативности највише места заузимају оказинализми и пре свега творбени а на основу којих се управо доказује да дете само конструише сопствени језички систем.

- Оказинализми настају попуњавањем апсолутних лагуна. На пример: жедак, жедналица – онај који је жедан, оговорник – онај о коме се говори, кропуљница - цвет ораха, ватрон – шпорет на дрва, бљуцкобиће – беба која често бљуцка, буцкарке – дебеле доколенице које се носе зими, на скијању и сл., брдац – пут преко брда, закасник – онај ко стално касни, пребац – УСБ меморија, пуњ – надев за пуњену паприку, Србијач - навијач репрезентације Србије, мазомоља – склоност ка претераном мажењу.

- Оказинализми могу бити конструисани и када речи за дати предмет/појаву постоји, али дете на основу познате језичке грађе конструира језичку јединицу на другачији начин (заборављаност–заборавност, бац–хитац, наступак–наступ, кравац–во, пецлум–жарач, плазик–језик, сечилица–нож, синица–ћерка, уземљење–сахрана, самоглед–лупа, грма–гром, равњак–ваљак, пушњак–димњак, ваљача–оклагија, превез–трака, црвендаш–звездаш, броксутра–накосутра, зачепушач–чеп, вирак–нишан).

- У погледу деривације истаћи ћемо наш закључак да постоји тенденција извођења глаголских облика од облика императива, што потврђује значај језичког инпута будући да се деца одрасли често обраћају користећи 2. лице заповедног начина па је императив фреквентан део инпута. Тако имамо обуцала сам се према: обуци се, сиђела сам према сиђи), дођила сам према дођи), донесила сам према: донеси, заобиђио сам: заобиђи).

- У погледу творбе, потврђује се тенденција, коју је истакла С. Цејтлин, за извођењем именица мушког рода од им. женског рода, односно да дете суфиксе који се завршавају на -а (-ка, -ица итд.) доживљава као искључиво суфикс женског рода те их стога одузима или додаје у зависности од тога да ли именује предмет/појаву мушког или женског рода: (куварац–куварица, газдар–газдарица, продавачац–продавачица, сељанак–сељанка, принцезић–принцеза, слуготељ–слуга, кокац–кока, кравац–крава, незналац–незналица, вредник–вредница, паметнац–паметница, бубуљак–бубуљица, бубамар–бубамара, ватрогасац–ватрогасица, писац–писткиња).

Збирке детињих језичких иновација, поред лингвистичких података, пружа и социокултурне, лингвокултуролошке чињенице. Поред традиционалних збирки речи појављују се онлајн издања, самим тим широко доступна као грађа за даље истраживање различитих дисциплина: теорије језика, примењене лингвистике, лексикографије, психологије, педагогије итд. Оне надаље представљају грађу за компаративно проучавање различитих система детињег језика, утврђивање језичких иновација које се могу понављати код деце чији матерњи језик није исти или пак за утврђивање корпуса детињих језичких иновација које у другом, сродном језику припадају узуалној лексици (храбрец, бац, вини). Базе односно збирке чињеница детињег говора стручњацима из области методике наставе омогућавају утврђивање типичних грешака, развијање напредне методике за њихово отклањање у настави матерњег језика, али и за стране студенте односно све који дати језик уче као странци.

Детињи језик није један систем већ је реч о већем броју привремених језичких система, а за сваки од њих карактеристично је постојање великог броја језичких иновација. Збирка детињих језичких иновација представља семантички и творбени ресурс датог језика. Без обзира на велику заступљеност, усаглашеност са језичким системом и правилима, повећано инте-

ресовање за детињи језик, okazjiонализми које деца стварају током усвајања матерњег језика остају на периферији лексичког фонда, што може бити предмет даљих проучавања.

ЛИТЕРАТУРА

- Бондаренко, Алена Анатольевна 2011. Индивидуалне особености в освоении грамматики детьми 2-5 лет. [<http://ontolingva.ru/bondarenko.pdf>] приступљено 10. 6. 2022.
- Гвоздев, Александр Николаевич 1961. Вопросы изучения детской речи (глава «Формирование у ребенка грамматического строя русского языка»). Москва: Изд-во Акад. пед. наук РСФСР.
- Егорова, Александра Вячеславовна А. В. 2014. Особенности словообразования в речи детей дошкольного возраста. *Альманах современной науки и образования*, 5–6 (84), 68–70. [https://www.gramota.net/articles/issn_1993-5552_2014_5-6_19.pdf] приступљено 16. 10. 2023.
- Земская, Елена Андреевна 1963. *Как делаются слова*. Москва: Изд-во Академии наук СССР.
- Земская, Елена Андреевна 1992. *Словообразование как деятельность*. Москва: Наука.
- Лепская, Наталия Ильинична 1997. *Язык ребенка. Онтогенез речевой коммуникации*. Москва: Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова, Филологический факультет.
- Матејић Ђуричић, Зорица 2016. *Психологија раног детињства* [https://www.fasper.bg.ac.rs/do2016/nastavnici/Matejic_DJ_Zorica/predavanja/Raz_senzomotofunk/PSIRD.pdf] приступљено 15. 12. 2023.
- Руменова Рачева, Маргарита 2009. Словообразовательные инновации пуристов и детей. У: А. В. Голубева (ред.), *Проблемы онтолингвистики 2009*, Материалы международной конференции (17–19 июня 2009 г. Санкт-Петербург). Санкт-Петербург: Златоуст, 168–171.
- Слюсарь, Наталия Анатольевна 2003. *Психолингвистическое исследование структуры ментального лексикона на материале русских глаголов*. Санкт-Петербургский государственный университет, Филологический факультет, Кафедра общего языкознания. – Магистарски рад
- Смирнова, Светлана Анатольевна 2021. «Словарь детских словообразовательных инноваций» С. Н. Цейтлин как лексикографический информационный ресурс. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*, 14/5, 1497–1502.
- Ушакова, Татьяна Николаевна 1979. *Функциональные структуры второй сигнальной системы. Психофизиологические механизмы речи*. Москва: Наука.
- Ушакова, Татьяна Николаевна 2011. *Рождение слова: Проблемы психологии речи и психолингвистики*. Москва: Институт психологии РАН.
- Харченко, Вера Константиновна, Озерова, Елена Григорьевна 2019. *Сложные*

- слова в детской речи. Белгород: Изд-во Белгородского гос. ун-та.
- Цейтлин, Стелла Наумовна 1998. U-shaped development при усвоении ребенком родного языка (анализ случаев мнимого регресса). У: *Материалы XXVII межвузовской научно-методической конференции преподавателей и аспирантов. Выпуск 13*. Секция общего языкознания. Санкт Петербург: Изд-во СПб, 76–80.
- Цейтлин, Стелла Наумовна 2000. *Язык и ребёнок. Лингвистика детской речи*. Москва: Владос.
- Цейтлин, Стелла Наумовна 2008. Онтолингвистика как учебная дисциплина. *Русский язык в школе*. 6, 45–48.
- Цейтлин, Стелла Наумовна 2009. *Очерки по словообразованию и формообразованию в детской речи*. Москва: Знак.
- Чуковски, Корнеј 1986. *Од друге до пете*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Чуковский, Корней Иванович 1964. *От двух до пяти*. Москва: Художественная литература.
- Щерба, Лев Владимирович 1974. *Языковая система и языковая деятельность*. Ленинград: Издательство Наука.
- *
- Clark, Eve V. 1993. *The Lexicon in Acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chomsky, Noam 1957. *Syntactic structures*. The Hague: Mouton.
- Ingram, David 1989. *First Language Acquisition. Method, Discription, and Explanati-on*. Cambridge. C. U. P.
- Pinker Steven 2006. *Whatever Happened to the Past Tens Debate*. UC Santa Cruz: Festschrifts, 221–238. [<https://escholarship.org/uc/item/0xf9q0n8>] приступљено 15.12. 2023.
- Slobin, Dan Isaac 1966. The acquisition of Russian as a native language. In: F. Smith & G. A. Miller (eds.), *The genesis of language: A psycho linguistic approach*. Cambridge, Mass.: MITPress.

ИЗВОРИ И РЕФЕРЕНЦЕ

- Александров, Александр Иванович 1882. Детская речь. *Русский философский вестник* 3, 86–120.
- Благовещенский, Б. 1886. Детская речь. *Русский филологический вестник*, 16/3, 73–101.
- Сикорский, Иван Алексеевич 1889. О развитии речи у детей. У: *Сборник научно-литературных статей по вопр. общ. психологии и воспитания*. Киев; Харьков. Т. 5, 37–48.

- Смиљанић Рангелов, Весна 2024. *Српскиричарска речорчица : речник детињих речи и израза*. Београд: Службени гласник.
- Харченко, Вера Константиновна 2003. *Словарь современного детского языка*. Белгород: Изд-во Белгор. гос. ун-та.
- Цейтлин, Стелла Наумовна 2001. *Словарь детских словообразовательных инноваций*. München: Verlag Otto Sagner.
- Цейтлин, Стелла Наумовна 2006. *Словарь детских словообразовательных инноваций*. Санкт Петербург [<http://ontolingva.ru/slovar.pdf>] приступљено 4. 3. 2023.
- *
- Bateman, W. G. 1916. The Language Status of Three Children at the Same Ages. *Pedagogical Seminary*, XXIII, 211–240. [<http://dx.doi.org/10.1080/08919402.1916.10534708>] приступљено 15. 12. 2023.
- Brandenburg, G. C. 1915. The language of a three-year-old child. *Pedagogical Seminary*, 22, 89–120.
- Chamberlain, Alexander, Chamberlain, Isabel. 1904. Studies of a Child. *Pedagogical Seminary*. 11/3, 264–291 [<http://dx.doi.org/10.1080/08919402.1904.10534101>] приступљено 15. 12. 2023.
- Darwin, Charles 1877. A bibliographical sketch of an infant. *Mind* 2, 285–294.
- Hall, Granville Stanley 1891. Notes on the study of infants. *Pedagogical Seminary*, 1, 127–138.
- Itkonen, Terho 1977. Huomioita lapsen äänneidön kehityksestä. *Virittäjä*, 81, 279–308.
- Kenyeres, Elemér 1926. *A gyermek első szavai és a szófajok föllépése*. [The child's first words and the emergence of the parts-of-speech.] Budapest.
- Leopold, Werner F. 1939–1949. *Speech development of a bilingual child*. Evanston and Chicago: Northwestern University [https://pure.mpg.de/rest/items/item_2353520_5/component/file_2588935/content] приступљено 15. 12. 2023.
- MacWhinney, Brian. 1976. Hungarian research on the acquisition of morphology and syntax. *Journal of Child Language*, 3, 397–410.
- Mägiste, Julius. 1924. Paar sõna lastekeelest. *Eesti Keel*. Tartu, 1, 24–48.
- Nice, M. M. 1915. The development of a child's vocabulary in relation to environment. *Pedagogical Seminary*, 22, 35–64.
- Nice, M. M. 1920. Concerning all-day conversations. *Pedagogical Seminary*, 27, 166–177.
- Pedagogical Seminary*, 1, 17, 22, 23, 27. Worcester, Mass.: J.H. Orpha [<https://catalog.hathitrust.org/Record/000520831>] приступљено 15. 12. 2023.
- Pelsma, J. R. 1910. A child's vocabulary and its development. *Pedagogical Seminary*, 17, 328–369.
- Preyer, William Thierry 1882. *Die Seele des Kindes: Beobachtungen über die geistige Entwicklung des Menschen in den ersten Lebensjahren*. Leipzig: Schaefer.
- Saareste, Andrus 1936. *Hilinenud lastekeelest Eestis*. Tartu: Eesti Keele Arhiiv.

- Smith, Madorah 1926. An investigation of the development of the sentence and the extent of vocabulary in young children. *University of Iowa Studies in Child Welfare*, 3/5.
- Stern, Clara, William Stern 1907. *Die Kindersprache: Eine psychologische und sprachtheoretische Untersuchung*. Leipzig: Barth.
- Taine, Hippolyte 1876. On the acquisition of language by children. *Mind*, 2, 252–259.
- Tiedemann, Dietrich 1786/1787. Beobachtungen über die Entwicklung der Seelenfähigkeiten bei Kindern. In: *Hessische Beyträge zur Gelehrsamkeit und Kunst*, 1786, 6. Stück, 313–333, 1787, 3. Stück, 486–502.
- Toivainen, Jorma 1980. *Inflectional affixes used by Finnish-speaking children aged 1–3 years*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Весна Смилянич Рангелов

Издательство „Службени гласник“

ВАЖНОСТЬ СБОРА И ИЗУЧЕНИЯ КОЛЛЕКЦИЙ ЯЗЫКОВЫХ ИННОВАЦИЙ В ДЕТСКОМ ЯЗЫКЕ

Резюме

История изучения детского языка началась в 19 веке. Для первого периода изучения детской речи характерно было то, что все исследования проводились на основе дневниковых записей и были направлены на изучение общего развития детей. Такие „детские биографии“ чаще всего в результате наблюдений за собственными детьми вели психологи и лингвисты на материале разных языков, публикуя научные труды (Х. Тейн, В. Прейер, К. и В. Стерн, Ч. Дарвин, И. А. Сикорский, А. Александров, В. Благовещенский). Дневниковые записи сыграли главную роль в становлении лингвистики детской речи (онтолингвистики) сформированной в русской науке к последней четверти 20 века, предметом которой является процесс освоения детьми их родного языка. В первой части статьи представлен обзор произведений, созданных на основе дневниковых записей детской речи в 19 веке. Во второй части, по причине близости языков и тем самым языковых явлений, представлены выводы и подтверждения научных взглядов современных, преимущественно славянских лингвистов (Гвоздев, Цейтлин, Ушакова, Егорова, Харченко, Земская) применимые к примерам детских инноваций сербского языка. Анализ проводился на основе примеров из личной коллекции детских инноваций, собранной в течение 13 лет и содержащей около 1500 детских окказионализмов, конструированных детьми в возрасте 1–15 лет.

Ключевые слова: детский язык/речь, языковая инновация, окказионализм, детские биографии, вертикальный/горизонтальный подход.